

GONDOLATOK JACK DONOVAN NEOTRIBALIZMUSÁRÓL

KISS LAJOS ANDRÁS

Jack Donovan (1974) amerikai politikai író és testépítő, a fehér nacionalista mozgalom egy meglehetősen bizarr változatának, az úgynevezett „újtribalizmusnak” nemzetközileg is ismert figurája. Az *ismertség* természetesen korántsem azonos az *elismertséggel*. Mindazonáltal tény: Donovan munkáit nemcsak Amerikában olvassák és vitatják, de meghökkentő nézetei olykor Európában is pozitív visszhangra lelnek, kiváltképpen a radikális jobboldali pártokhoz kötődő német és francia értelmiségiek körében. A Donovanre irányuló „kontinentális figyelem” nyilvánvaló bizonyítéka, hogy néhány év leforgása alatt számos könyvét kiadták Franciaországban és Németországban. Jőmagam *A férfiak útja*, a *Csak a barbárok tudják megvédeni magukat* és az *Egy igazi férfi* című könyveinek német fordításaira hivatkozom.¹ (Az eredeti angol címek némileg eltérnek a német fordításétól.) További figyelemre méltó fejlemény, hogy a múlt évben egy tartalmas és kifejezetten tárgyilagos monográfia is megjelent Donovanról, ami számomra ugyancsak azt jelzi, hogy hiba lenne egy egyszerű kézlegyintéssel elintézni az amerikai író eddigi munkásságát. A továbbiakban tehát igyekszem elfogulatlan képet nyújtani Donovan újtribalizmusáról, ami természetesen nem jelent egyetértést a szerző sokszor valóban sokkoló nézeteivel.

TÖRZSKÖNYV

Elégge közismert, hogy a fehér nacionalisták önmagukat egy felszabadulásra váró elnyomott csoportként definiálják, akik hol a feketéktől, hol a feministáktól vagy éppen homoszexuálisoktól, illetve némelykor a muszlimoktól érzik fenyegetve magukat. Voltaképpen az általuk amúgy megvetett kisebbségi csoportoktól kölcsönzött érvekkel próbálják megőrizni a korábbi privilégiumaikat. Kathrin Glösel írja Donovan *A férfiak útja* című könyvéről megjelent – nem túl barátságos – recenziójában: „A szélsőjobboldaliak ebből a pozícióból kiindulva próbálják meg legitimálni rasszista politikájukat, ugyanis nagyon heroikusan cseng azt mondani, hogy »fenyegetve vagyunk, ezért meg kell védeni magunkat«, mint azt mondani: »semmi kedvünk ahhoz, hogy

¹ Jack DONOVAN: *Der Weg der Männer*. ford. és az utószót írta Martin LICHTMESZ, Antaios, Schnellroda, 2016.; *Nur Barbaren können sich verteidigen*. ford. és az utószót írta Nils WEGNER, Antaios, Schnellroda, 2017.; *Ein ganzer Mann*. ford. és az utószót írta Nils WEGNER, Antaios, Schnellroda, 2020. (A törzsi trilógia eredeti, angol nyelvű címei így szólnak: *The way of man*, 2012, *Becoming a barbarian*, 2016, *A more complete beast*, 2018. Az idézett kötetek németországi kiadója, a Verlag Antaios, a „konzervatív forradalom” iskoláját folytató *Sezession* folyóirat szerkesztői és szellemi köréhez tartozik – a Szerk.)

bármit is feladjunk privilégiumainkból, hogy ezzel másoknak jobb legyen, mint most».²

Nem nélkülöz minden alapot az effajta értékelés, mivel Donovan felfogásához nagyon közel áll a francia identitárius szerző, François Bayard egyik 2012-ben megjelent írásában megfogalmazott érv is, miszerint a fehér rassz védelmét igazolni lehetne az ökológusoktól kölcsönzött *biodiverzitás* fogalmával is. Bayard azt mondja, hogy a fehér rassz immáron a kihalás szélére jutott, s eme káros folyamat ellen – éppen a sokszínűség értékére hivatkozva – mégiscsak kellene tenni valamit.³ Donovan egyébként nem teljesen „magányos farkas”, mert aktív tagja a Vinland Farkasai nevű fehér nacionalista csoportnak, amely a 19. században keletkezett kelta és germán pogány kultuszokban véli megtalálni a gyökereit.

Tény, Donovan számos szélsőjobboldali és nyíltan rasszista magazinban publikál (*Radix Journal*) és rendszeres előadója a National Policy Institute rendezvényeinek, továbbá a Richard Spencer alapította *Alternative Right (Alt-Right)* nevű magazinnak is. Martin Lichtmesz – Donovan *A férfiak útja* című munkájának német fordítója – a könyvhöz írott utószavában azt mondja, hogy

Donovan kiváltképpen az antifeminista bloggerek „manoszférájában”, az újmaszkulin pamfletisták és *pickup*-guruk körében örvend nagy tekintélynek.⁴ Amúgy Donovan önmagát nem fehér nacionalistának, hanem – mint főntebb említettem – „tribalistának” nevezi. Fontos információ lehet az is, hogy Donovan könyveinek német fordításai az Antaios Verlag

gondozásában jelennek meg. A kiadó vezetője az a Götz Kubitschek, aki az AfD *völkisch*-nacionalista szárnyának ismert figurája. A kiadó mind a konzervatív német forradalmárok (Ernst Jünger, Moeller van den Bruck, Armin Mohler), mind pedig a kortárs identitárius mozgalom képviselőinek köréből ad ki könyveket (Renaud Camus, Martin Lichtmesz, Benedikt Kaiser).

» a férfias erények eredetét mutatja be

Férfiak és barbárok útja

Donovan *A férfiak útja* című könyve tizennégy fejezetből áll, amelyek jelentős része (az első négy mindenképpen) a férfias erények eredetét és lényeges tartalmi összetevőit mutatja be, illetve azt fejtegeti, hogy miért fontosak a férfiközösségeket összetartó kötelékek. A második fejezet a speciális férfiosztónokról szól, illetve az ebből következő társadalmi szerepeket elemzi. Aztán szó esik arról is, hogy miért nem érdemes a férfiaknak a jó nevében élniük és cselekedniük, viszont miért kell ezzel szemben inkább csak férfiasnak lenniük. Egy pillanatra felbukkan Titus Livius *A római nép története* című munkájának első könyve, Romulus és Remus ismert története, amelyet Donovan a férfi *bandavagy gangszellem* ideális leírásának tekint. Álljon itt egy rövid részlet Titus Livius ismert munkájának első könyvéből:

„Így születtek, így nevelkedtek hát a fiúk, s mihelyst ifjakká serdültek, nem henyéltek az istállóban vagy a marha mellett, hanem vadászva járták be keresztül-kasul az erdőt. Ettől erősödött meg testük-lelkük; már nemcsak a vadállatokat gyűrték le, hanem megtámadták a zsákmánnyal megrakott rablókat is, elvették tőlük a prédát, szétosztották a pásztorok között, az ifjak napról napra növekvő csapatával pedig jóban-rosszban összeforrtak.”

E római bandaszellem tipikus megnyilvánulása lehet a „szabin nők elrablása-ként” ismert történet, amely Donovan szerint egyértelmű bizonyítéka annak, hogy a rómaiak eredendően hasznos „tenyészállatokként” tekintettek a nőkre.

2 Kathrin GLÖSEL: *Wie männliche Täter produziert werden. Über Jack Donovans „Weg der Männer”*. <<https://biwaz.files.wordpress.com/2016/08/rezension-weg-der-macc88nner1.pdf>>. Miként Volker Weiss írja, 2016-ban a német identitárius körökben igazi kultuszkönyvnek számított *A férfiak útja*. (Volker WEISS: *Die autoritäre Revolte. Die neue Rechte und der Untergang des Abendlandes*. Klett-Cotta, Stuttgart, 2017. 228–229.)

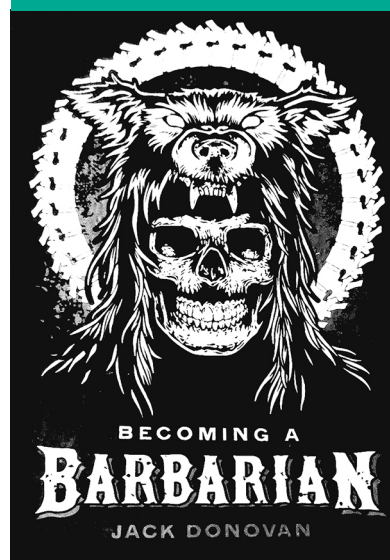
3 1900-ban még a Föld lakosságának negyedét tették ki a fehér rasszhoz tartozó emberek, ez a szám 2000-ben tíz százalékra csökkent. Ha a demográfiai tendenciák nem változnak, akkor 2050-ben minden valószínűség szerint ez a szám alig haladja meg az öt százalékot.

4 Martin LICHTMESZ: *Der Weg des Jack Donovan = DONOVAN: Der Weg... I.m.* 208.

Ezt a történetet, illetve a római történelem kezdeti időszakának eseményeit Donovan a következőképpen kommentálja: „Rómát egy banda alapította, s a rómaiak bandaként is viselkedtek. Hogy Szent Ágoston parafrázzuk: territóriumot foglaltak el, védőállásokat építettek ki, városokat foglaltak el, és idegen népeket hódítottak meg.”⁵ A rómaiak éppen azért tudtak hatalmas birodalmat megteremteni és sikeresen működtetni, mert hosszú évszázadokon keresztül semmit sem adtak fel a városalapítók agresszív attitűdjéből, és jó ideig senki sem akadt, aki a harcias erények érvényesítésében büntetlenül megakadályozhatta volna őket. Róma fokozatosan és belülről esett szét, mégpedig akkor, amikor egy gigantikus méretű, értelmetlen és korrump gazdasági gépezetté alakult át. Csak úgy, mint manapság az amerikai gazdasági gépezet. Innentől kezdve Rómában sem maradt hely a kis lázadó bandák férfias *ethosza* számára, amelyre eredetileg a város épült. Eltűntek a felfegyverzett fiatal férfiakból álló bandák. Donovan szerint „Róma történelme a férfiakról és a civilizációról szóló történet. Azt meséli el nekünk, hogy a férfiak, miközben nem volt semmiféle kilátásuk egy lehetséges jobb jövő eljövételére, összezártak, hierarchiát alakítottak, kijelölték országuk határait, és erőt vetettek be, hogy a természetet, a nőket és az idegen férfiakat a kollektív akartuk alá hajtsák.” (*Férfiak*, 112–113)

A *civilizáció kisiklatása* című fejezet a férfiasság különféle formáit vizsgálja, majd egy olyan fejezet következik, amely az kívánja bizonyítani, hogy a primordiális emberi közösségeknek (vagyis a bandáknak) a csimpánzok és a hegyi gorillák életformáját kellene követniük. Jól érzékelhető, hogy Donovan a férfihegemónia megteremtésének biológiai és történelmi szükségszerűsége mellett próbál érvelni, egy olyan világrend mellett, amelyben az erő, az erőszak és az önkény, valamint az ösztönök mindenhatóságát valló nyers viselkedésformák is igazolhatónak tűnnek.

Az ellenségkép világos: a globalizáció, a feminizmus, az emberjogi mozgalmak, a pluralizmus és a demokrácia stb. A *Csak a barbárok tudják megvédeni magukat* című könyvében Donovan hosszasan fejtegeti, hogy minden univerzális eszme (például az emberjogi humanizmus, de hasonlóképpen az egyetemes keresztény emberszeretet eszméje is) deficites, mivel ezek az általa csak „Birodalomként” emlegetett globális és multikulturális kapitalista gépezet olajozott működésének biztosítására szolgálnak. A szerző a modern nyugati világot a „Semmi Impériumának” nevezi, amelynek csak feminizált vagy egyenesen kasztrált férfiakra van szüksége, akik egy univerzális megacsoport cserélhető elemeiként fogyasztási cikkekkel silányulnak. Donovan néhány szemléletes, félig teoretikus, félig pragmatikus érvt is felsorakoztat álláspontja igazolására. Például azt, hogy a világon jelenleg nagyjából hétmilliárd ember él, de ha tekintetbe vesszük, hogy minden individuum az őt megelőző és azt őt követő generáció tagjaival is együtt élt vagy együtt fog élni egy bizonyos ideig, akkor a morális univerzalizmus értelemben mindenkinek legalább tizenöt milliárd emberrel kellene szolidárisnak lennie. Ez szerinte képtelenség, mert a valódi szolidaritás maximum néhány száz embert magában foglaló halmazra terjedhet ki.⁶ A *Ki az a „mi”?* című fejezetben

Jack Donovan törzsi trilógiája: *A férfiak útja* (2012), *Csak a barbárok tudják megvédeni magukat* (2016), *Egy igazi férfi* (2018)

5 Uo. 112. (A továbbiakban *A férfiak útjából* származó idézeteket az e kiadásból származó oldalszámmal és a *Férfiak* felirattal jelöljük.)

6 Meg kell jegyezni, hogy a német Új Jobboldal egyik legjelentősebb teoretikusa, Benedikt Kaiser ettől radikálisan eltérő módon gondolkodik. A *Szolidáris patriotizmus. A szociális kérdés – jobbról nézve* című könyvében a nemzet egészére kiterjedő (olykor azon is túlnyúló) szolidaritás szükségessége mellett érvel. Kaiser a nemzeti érzelmű baloldali mozgalmak és a jobboldal együttműködésének híve, mivel csak közös erővel lehet a neoliberalizmus rideg és embertelen profitmaximalizáló törekvéseivel sikeresen szembeszállni. Szóban forgó munkájában számos helyen pozitív példaként utal a „munkásszocializmus és az állam között” létrejött bismarcki kompromisszumra.

a globalista erők szemében domesztikálhatatlan elem

Donovan azt mondja, hogy manapság az ember a fél kezén meg tudja számolni, hogy szükség esetén kinek a segítségére számíthatna, vagy például nehéz helyzetében kitől kérhetne kölcsön akár csak száz dollárt is. A „Semmi Impériumának” működését Donovan a következőképpen írja le: ennek az újfajta birodalomnak már nincs imperátora, se pedig centruma, mint a hajdani Római

Birodalomnak. Azt a középpontot sem lehet azonosítani, ahonnan a birodalmi eszme minden irányba kisugározhatna.

„A »Semmi Birodalmának« nincs császára, nincs központja és nincs azonosítható népe sem. Persze ha valaki azt

mondaná, hogy a »Semmi Birodalmának« központja Los Angelesben van, akkor nem mondana valótlan szót. Valójában Hollywood szórakoztatóipara világítja meg a legjobban a »Birodalom« által képviselt értékek működésmechanizmusát. Az onnan származó kultúra elsősorban a profitmaximalizálást szolgálja. A filmeket és a TV-sorozatokat először mindig egy tesztközönség előtt vetítik le, hogy a legnagyobb nézettséget és profitot biztosíthassák. A tartalmat hol az egyik, hol a másik befogadói csoport ízléséhez igazítják, de azért az sohasem lehet túlságosan exkluzív. Voltaképpen mindenkinek és egyúttal senkinek sem készülnek ezek a filmek.”⁷

A *férfiak útja* című könyvében Donovan világosan kifejti, hogy a modern demokrácia elődleges célja a férfiasan agresszív energiák kontrollálása és paralizálása. „Ha a jólét és a biztonság növekszik, annak szükségszerűsége, hogy a harc és a vadászat mindennapi létforma legyen, egyszer csak csökkenni kezd, és ilyenkor a bandaaktivitásra irányuló férfivágy olyan szimulációs formákat vesz fel, amelyeket kontrollálni és kanalizálni lehet.” (*Férfiak*, 118) Domesztikált vagy szimulált férfiasság ez, amely persze nem az „igazi”, de a semminél mégis több, hiszen legalább abban segít, hogy a férfias princípiumok ne vesszenek ki véglegesen a társadalmi tudatból és közgondolkodásból. Jelen írásban természetesen nem tudom részletezni ezeket a szimulációs formákat, ezért csak mutatóban említek meg közülük néhányat. A *szimulációs férfiasságnak* és *bandaaktivitásnak* vannak olyan formái, mint a férfiasnak tekintett sportok, videojátékok, kalandtúrák, túlélő tréningek, amelyek – legalábbis látszólag – erőt, bátorságot és kompetenciát követelnek meg. Vagy ilyen álférfias viselkedést produkál a futballcsapatok szurkolótábora is. Azok a szurkolók, akik csapatuk zászlóját lobogtatják, vagy magukra húzzák csapatuk mezét, és bekiabálnak valamit a pályán focizó játékosoknak, maguk is a Semmi Birodalmának a „polgárai” silányultak. Létezik *indirekt formákban megjelenő férfiasság* is, mint például a küzdősportok tévéközvetítéseinek nyomon követése, háborús regények olvasása vagy filmek nézése stb. Ez esetben, amint Donovan írja, „férfiak más férfiakat néznek, olyanokat, akik az erő, a bátorság, a kompetencia és a becsület erényeit demonstrálják” (*Férfiak*, 118–119) Beszélhetünk továbbá *intellektualizált férfiasságról* is, amely lényegében a bandaaktivitás ökonómiai agresszióvá való stilizálása. Olyan emberekre vagy embercsoportokra kell gondolnunk, akik a mindenáron való profitmaximalizálást tűzik ki célul (tőzsdecápák, topmenedzserek). Leonardo DiCaprio *A Wall Street farkasa* című filmben játszott egy ilyen figurát. Olykor megjelenhet ez a szimulációs, pszeudoférfiasságot demonstráló attitűd a *politikai/ideológiai szférában* is (*teamek*, amelyek eszmei-ideológia célok megvalósításáért állnak össze). A politikai kampányokban, filozófiai akadémiai/tudományos vitákban csakúgy, mint az internetfórumokon folyó vitákban is találunk példákat erre a típusra. Létezik továbbá *metaforikus férfiasság*, ez az a változat, amikor a férfiak mintegy belülről konstruálják meg magukat (hűséges férj, kötelességtudó állampolgár, fegyelmezett úriember). Végezetül találkozhatunk *asketikus férfiassággal* is. Tekinthejtük ezt a változatot a metaforikus férfiasság radikális formájának is. Ilyen lehet például a ter-

Lásd bővebben: Benedikt KAISER: *Solidarischer Patriotismus. Die soziale Frage von rechts*. Antaios, Schnellroda, 2020. 22. (Vö. Benedikt KAISER: *Az eljövendő konzervatívizmus*. ford. HÁRSHEGYI Zsuzsanna, *Kommentár*, 2021/1. – a Szerk.)

7 DONOVAN: *Nur Barbaren... I.m.* 36–37. (A továbbiakban a *Csak a barbárok...*-ből származó idézeteket az e kiadásból származó oldalszámmal és a *Barbárok* felirattal jelöljük.)

mészetes férfivágyakról való lemondás (úgy mint a szexről, bizonyos ételekről, a férfias erőszak gyakorlásáról).

Az mindenesetre jól látható, hogy azok a bandák, amelyek nem állíthatók az éppen aktuális civilizáció szolgálatába, vagy a globalista erők szemében „domesztikálhatatlan elemeknek tűnnek”, mindig veszélyeseknek és kiiktatandóknak minősülnek, mégpedig pontosan azért, mert ők azok, akik a tiszta férfiasságot képviselik.

Miként részben már említettem, Donovan az univerzalisztikus eszmék egyik változatával sincs kibékülve. Főképpen a morális univerzalizmust utasítja el. A *Csak a barbárok tudják megvédeni magukat* című munkában erről a következőket találhatjuk: „A morális univerzalizmus praxisában, amely az úgynevezett »humanizmusban« találja meg legperverzebb formáját, úgyszólván teljessé vált az önmegtagadás és szellemi kapituláció szekuláris katekizmusa. Mint egykor a vallásos vezeklők, úgy ostorozzák és kínozzák az univerzalisták önmagukat azért, mert még azt is szégyellik, hogy egyáltalán bátorkodtak embertársaikról valami rosszat vagy tisztességtelenséget feltételezni. S mint valami bensővé transzformált inkvizitor, úgy kényszeríti rájuk saját önteltségük, hogy mindenkit eretneknek nevezzenek, aki hangosan ki meri mondani azt, amit gondol, illetve hogy megsemmisítsék és tönkretegyék az őszinte embereket.” (*Barbárok*, 28–29) A politikai korrektség imperatívusza azt eredményezi, hogy az egyenlőségfanatikusok szinte terrorizálják a médiát, és jogi eljárásokkal fenyegetik azokat a médiumokat, amelyek merésznek negatív hírekkel szolgálni a bevándorlókkal vagy színes bőrűekkel kapcsolatban. A morális univerzalizmus hitelteleníteni szeretné a legelemibb életvilágbeli tapasztalatokat is. Pedig eléggé nyilvánvaló, mint írja, hogy „ha egy férfi felemeli rád az öklét és azt mondja, hogy mindjárt behúz neked egyet, s te ezt a fenyegetést ignorárod magadban, akkor a te hited nem fogja az illető szándékát megváltoztatni. Mert ha egyszer eldöntötte, hogy meg fog ütni, akkor a pusztá hited nem fogja az öklét visszatartani attól, hogy szétzúzza az arcodat.” (*Barbárok*, 30) Az olyan ember, aki nem akar hinni a szemé elé táruló nyilvánvaló információknak, egyszerűen bolond, így Donovan. És szerinte éppen a nyugati világ feminizált férfijai tekinthetők az efféle bolondság ideáltipikus képviselőinek.

Horda – Auda Abu Tayi, az arab–beduin howaytat törzs főnöke és harcosai 1917-ben a mai Jordánia területén (*Library of Congress*)

A liberalizmust, a pluralizmust és az erőszakmentességet hirdető társadalmak elnyomják a férfiasságot. Ebből pedig egyenesen következik, hogy valamiféle apokaliptikus fordulatra lenne szükség ahhoz, hogy az emberek végre észhez térjenek, és a nyers, férfias princípium újra visszanyerje egykori befolyását. A jelenkor a nőiség kora, viszont a „nők új útja a jóléten, a nyugalmon, biztonságon és globalizáción alapul. A becsülethez és a férfias úthoz való visszafordulás minden formája és a nemek közötti egyensúly és harmónia végleges restaurációja viszont azt feltételezi, hogy ez a három faktor együttesen gyengüljön meg” – írja (*Férfiak*, 182). A változás lehetőségét abban látja Donovan, hogy egyszer csak kaotikussá válik a liberális állam, minek következtében minden összeomlik, és ebből a krízisből születhet újjá a bandavilág (ezen a ponton Anthony Burgess *Gépnarancs* című kultikus regényére utal, amely egy elképzelt társadalmi válság és egy régi-új rend újjászületéséről szóló történet köré szerveződik).

A Männerbund

Voltaképpen mi jellemzi a férfibandákat? Már az eddigiek során is igyekeztem érzékeltetni, hogy a férfiak hatalmi igényeit és az erőszak iránti vonzalmukat valamiféle elementáris biológiai adottságokra vezeti vissza a szerző. A férfiaknak *férfiasnak* kell lenniük, s nem pedig *jónak*. Mintha Nietzsche *Túl jön és rosszon* című munkájának főbb tézisei köszönnének vissza – csak sokkal vulgárisabb formát öltve (*Az igazi férfi* című könyv lényegében különböző Nietzsche-szövegek kommentárja is). Nagyon érdekes az is, hogy a Donovan által leírt igazi férfiasság – persze pusztán csak fenomenológiai szinten – alig különbözik attól, ahogyan Pierre Bourdieu fogalmaz ugyanerről: „Férfinak lenni a *vir* értelmében a *virtus* eszményének való megfelelést feltételezi, és pedig magától értetődően, ellentetés nélkül. Éppúgy, mint a nemesség, a becsület – amelyet természetesnek tetsző diszpozíciók együttese képvisel a testen, gyakran látható jegyekkel: póz, kiállítás, fejtartás, viselkedés, ami észjárásra, cselekvési stílusra, éthoszra, hiedelemre utal – kormányozza a becsületet bíró férfit, minden külső kényszer nélkül.”⁸

Donovan a *Csak a barbárok tudják megvédeni magukat* című könyvében részletesebben is kifejti, hogy miképpen lehet az igazi férfiassághoz, azaz a barbársághoz visszavezető útra rátérni. Az alapprobléma már megjelent az amerikai alapító atyák értékválasztásában is. Mert ha az ember lemond arról, hogy éles határvonalat húzzon a „mi” és az „ők” közé, akkor előbb-utóbb a „Minden és Semmi Birodalmában” találja magát. Lehetséges, hogy a pluralista gondolkodásmód eredetileg kényszerből vagy egyszerű opportunizmusból született, de a végén mégis neurotikus fogalommá vált. A törzsi gondolkodásnak egyszer s mindenkorra meg kell szabadulnia tőle – véli. Továbbá nyilvánvaló, hogy a tömegből mindig csak kevés „igazi” tud kiválasztódni. Persze a birodalmi

szelemben iskolázottak ezt az észjárást a fanatizmussal azonosítják. Lehet ugyan, hogy az a döntés, mely szerint csak kevés kiválasztottra bízunk magunkat, sokak szemében szívtelennek tűnhet, ismeri el Donovan, de mégis bizonyosnak látszik, hogy még mindig jobb, ha ezekre

a kiválasztottakra bízunk magunkat, mintsem hogy „egy érzelmi drámában belefeledkezve, tők idegen emberek által hagyjuk manipulálni magunkat” (*Barbárok*, 64–65). Lehetséges, hogy a hordaember vagy a törzsi ember erkölcs-telen lény benyomását kelti, de még mindig jobb tőle függeni, mint az ostoba és lelketlen bürokráktól és az úgynevezett üzleti partnereinktől.

Noha Donovan keveset beszél a hagyományos vagy polgári családmódról, de amit mond, abból egyértelműen kiderül, hogy nincs nagy véleményről róla. Az egyik példázata a juhászkutya és a farkas „életformájának”

8 Bourdieu természetesen erősen bírálja a *maszkulin virilizmus* abszolutizálását, amelyben a pusztító és az önpusztító erőszak együttesen van jelen. Ugyanis „a férfikiváltság csapda is, állandó, olykor abszurditásig fokozódó feszültség és erőlködés az ára, mert minden férfit kötelez, hogy férfiasságának mindenkor tanúbizonyságát adja”. (Pierre BOURDIEU: *Férfiuralom*. ford. N. Kiss Zsuzsa, Napvilág, Bp. 2000. 59–60.)

»» a liberális társadalmak elnyomják a férfiasságot

Harci szövetség – Jelenet a *Mechanikus narancsból* (rendezte Stanley Kubrick, 1971) (*Wallpapercave*)

oppozíciójára épül. A családfői szerepre berendezkedett férfi valójában olyan „juhászkutya”, akinek egyetlen komoly feladata van: a feleség és a gyermekek anyagi biztonságának védelme. Mindeközben fokozatosan feladja az alapvető férfierényeket; a „biztonságos otthon” nyújtotta kényelemnek köszönhetően idővel elhjasodik, és egyre inkább a feleség befolyása alá kerül. Ha némelykor meg is próbál szembeszállni a női dominanciával, a végén rendszerint papucs-hósként lepleződik le. A juhászkutyaival ellentétben, a vadonban élő farkas már a társadalomból elűzött barbár férfit szimbolizálja. Az ilyen „farkas-ferfi” számára a nő elsősorban győzelmi trófea, és ebben a világban a megszerzett nőstény védelme, miként Simon Volpers megjegyzi, „korántsem a nagyrabecsülést vagy a szeretetet kifejező aktus, sokkal inkább egyfajta presztízsgyőzelem a férfiaságot konstituáló rendben.”⁹

Donovan úgy látja, hogy a „Szatócsok Birodalma” mára az összeomlás szélére jutott, s a világhelyzet hamarosan radikálisan változni fog. De ez nem jelentheti azt, hogy manapság divatos összeomlástan (kollapszológia) és más túléléselméletek álláspontjára helyezkedjünk, és atombiztos bunkereket építsünk, valamint tonnaszám halmozzuk fel a marhahúskonzervet az esetlegesen bekövetkező katasztrófa túlélésére. Ő inkább a fundamentalista és ortodox vallási csoportok (amishok, hutteriták) által kidolgozott, illetve működtetett zárt, hálózatos társadalomépítési modellt tarja követendőnek az újbarbár, törzsi szerveződések számára is. Ezek az alternatív és izolált társadalmak jóval könnyebben élnek túl az apokalipszist, mint azok, akik az állam és a vállalkozók jóindulatára és állítólagos szakértelmére bízzák magukat.

⁹ Simon VOLPERS: *Neue rechte Männlichkeit. Antifeminismus, Homosexualität und Politik des Jack Donovan*. Marta Press, Hamburg, 2020. 101.

Női princípium

Végezetül egy pillanatkép erejéig érdemes szemügyre venni azt a kérdést is, hogy Donovan szerint mi lenne a nők szerepe az általa vizionált bizzar világban. Az amerikai szerző úgy látja, hogy a nőkre igazából csak a népességreprodukció miatt van szükség. „Hogy a *mi* csoport (mármint a férfibandák) fönmaradjunk, szükségük van nőkre” – írja. Donovan tehát szinte csak az *uterus*ra redukálja a nőt, s miként Kathrin Glösel ironikusan megjegyzi: ilyen romantikus szöveget manapság ritkán olvashat az ember.¹⁰ Donovan valamiféle tulajdonnak tekinti a nőket, mintha „haszonállatok”, „szerszámok” vagy „dolgok” lennének.

Az amerikai szerző általában is bizzar nézetei még furcsább színezetet kapnak, ha tekintetbe vesszük, hogy húszas éveinek elején ő maga is – bevalottan – homoszexuális volt. Noha a szóban forgó munkájában nem nagyon feszegeti ezt a kérdést, azt azért ki lehet hámozni a mondanivalójából, hogy még ma is igyekszik megkülönböztetni egymástól a *maszkulin férfi*-homoszexualitást és a *feminizált pszeudoférfi*-homoszexualitást. Amíg az első változat úgymond „belefér” a neotribalista erőkultusz szellemiségébe, addig a második verzió már a feminizmus romboló propagandájának eredménye. A levendula- vagy rózsaszínű homoszexuális közösségek a „*little grils*”-ök világa, tehát szükségképpen nőiesek, még akkor is, ha biológiai értelemben „férfiaknak” tekinthető lények is részei lehetnek ezeknek a feminin szubkultúráknak. Ezzel ellentétben az *androphilia*, azaz a férfias férfiak iránti vonzalom más kategóriába tartozik – írja. Miként Volpers kommentálja, Donovan „szexuális – és szerelmi – vonzalma nem egy szexuális tárgyra, hanem elsősorban önmagára, saját lényé tükörképére irányul. Donovan azért szereti a férfiakat, mert éppen olyanok, mint ő.”¹¹ Volpers ezt azzal a megjegyzéssel egészíti ki, hogy ugyan Donovan könyvében explicite nem említi meg Hans Blüher nevét, de az érvei nagyon közel esnek a német konzervatív forradalmárok e különc alakjának nézeteihez. Blüher az úgynevezett Wandervogel mozgalom egyik eszmei irányítója volt a náci Németországban. Mint az árja fiúszerelm hirdetője, a német író nem kis befolyást gyakorolt a nemzetiszocialista ifjúsági mozgalomra.¹² Ő is azt vallotta, hogy egy olyan társadalomra van szükség, amelyben a nők szinte semmilyen szerepet sem játszanak. Szerinte a nők csak zavarják a férfirendet, s a feminista mozgalom maga a megtestesült gonosz.

A *férfiak útja* című könyve vége felé Donovan újra bizonyos etológiai megfigyelésekhez folyamodik, s hogy teóriáját igazolja, a bonobók és csimpánzok életmódjait hasonlítja össze. A bonobók voltaképpen „nőuralom” alatt élnek és – az emberekhez hasonlóan – gyakorta csak az élvezet kedvéért párosodnak. A szexet egyébként a konfliktusok békés megoldásának eszközéül használják. Nincs közöttük igazi konkurenciaharc, sem pedig apokalipszisztudat, amely az erősebb majmok után kiáltana. Csakhogy a bonobók ezzel az erőszakmentes modellel nem nyerne semmit. Ellenben a csimpánzok, akik hierarchikusan szerveződnek és körükben az erőszak jelenléte (kiváltképpen a maszkulin erőszak, úgymint a nőstények megerőszkolása és a gyengébb hímek kitaszítása) folyamatosan tetten érhető, Donovan interpretációjában pozitív példaként jelennek meg. Ugyanakkor a toleranciára és a jogállamiságra épülő demokráciát Donovan egyszerűen csak „mama-államnak” nevezi, amelyet a legelső komoly válság is képes „padlóra küldeni”.

KÉT KOMMENTÁR

Írásom végén két kommentárt szeretnék fűzni Donovan imént vázolt „radikális virilizmusához”. Az első megjegyzésem erősen kritikai élű, míg a második kommentárom alapvetően kontextuális jellegű lesz.

¹⁰ GLÖSEL: *I.m.* 7.

¹¹ VOLPERS: *I.m.* 115.

¹² A „férfiközösségek homoerotikus dimenziójáról” vallott Blüher-féle nézetekről rövid, de tartalmas összefoglalóval szolgál Simon Volpers monográfiájának *Érosz és politika a férfiközösségekben* című alfejezete (Uo. 150–153).

Nemzetiség –
 Fialat bantu kikuju férfiak
 Brit Kelet-Afrikában
 (ma Kenya)
 a 19–20. század fordulóján
 (Library of Congress)

Elsőként arra a performatív belső ellentmondásra szeretnék rámutatni, ami egyrészt a Donovan által vizionált, zárt, jó esetben is csak néhány száz főt magában foglaló ideális bandakultúra idealizálása, másrészt az amerikai szerző nemzetközi méreteket öltött jelenléte között feszül. Munkáit Amerikában rendre kiadják, lefordítják más nyelvekre, könyvei az internetes könyvkereskedelem révén bárhol megvásárolhatók a glóbuszon. Maga Donovan rendszeres előadója a legkülönbözőbb szélsőjobboldali erők által szervezett kulturális rendezvényeknek, szabadegyetemeknek.¹³ Vagyis folyamatosan igénybe veszi annak a globális kapitalizmusnak az infrastruktúráját, aminek mihamarabbi elpusztítását oly kitartóan követeli.

A másik megjegyzésem már jóval fontosabb problémát érint, s ezért a lehetőséghez képest szeretnék minél pontosabban fogalmazni. Nem arról van szó, hogy *tárgynyelvi* szinten bármiben is egyetértenék azzal, ahogyan és amit Donovan a nőkről, a feminizmusról és a nyugati világrend elpusztításának szükségességéről mond. Ugyanakkor *metanyelvi* szinten, legalábbis én úgy látom, olykor mégis találhatunk megfontolandó gondolatokat is az amerikai szerző munkáiban. Hogy mondanivalóm mindenki számára érthető legyen, kénytelen vagyok egy rövid kitérőt tenni.

Talán sokakat meglep, de véleményem szerint meglehetősen szimplifikáló az a széles körben osztott nézet, miszerint a *baloldal egészét* – minden fenntartás nélkül az LMBTQ- és gender-mozgalmak támogatói közé lehetne sorolni. Az úgynevezett *balliberálisok* talán igen, de számos valóban radikális baloldali gondolkodó, mint például az anarchoszindikalista Jordi Vidal, illetve „lacano-marxista” Slavoj Žižek valószínűleg egyetértenének Szilvay Gergely azon megjegyzésével, hogy a transznemű mozgalomban „egy totalitárius igényekkel fellépő mozgalomról van szó, ami a manipuláció különböző eszközeit is beveti céljai elérése érdekében”.¹⁴

Jordi Vidal a *Szolgaság és szimulákrum* című könyvében élesen bírálja a posztmodern irányzatok szélsőséges relativizmusát, amely elsősorban a *Cultural*

¹³ Volpers összeszámolta, hogy Donovan csak 2019-ben, illetve 2020 első hónapjaiban több száz professzionálisan kidolgozott fotót posztolt önmagáról az Instagram-profilján. Ezen kívül saját Facebook-oldala van, amelyet sok ezren követnek (VOLPERS: *I.m.* 161–162).

¹⁴ SZILVAY Gergely: *Anti-test politika. Kommentár, 2020/3.* 111.

Studies, a posztkolonializmus és a posztfeminizmus „érvrendszerében” érhető tetten. Például a posztfeminizmus kapcsán megjegyzi, hogy ezt az irányzatot, illetve mozgalmat teljesen más célok mozgatják, mint a hagyományos feminizmust. Amíg a feminizmus „konvencionális” változata a szinte korlátlan férfiuralom, illetve a nők politikai és gazdasági elnyomásának megszűnéséért küzdött, addig a posztfeministák fő ellensége többé már nem a fennálló gazdasági és politikai szisztéma, hanem éppenséggel a hagyományos feminizmus, illetve azok a nők, akik nem osztják a posztfeministák radikális nézeteit. „A posztfeminista diskurzus a *színes nők* (fekete feminizmus) és bizonyos *excentrikus közösségek* (homoszexuálisok, transzszexuálisok, transzneműek) követeléseinek *valószínűtlen* találkozására épül.”¹⁵ A posztfeministák szerint ma már csak a „fekete, lesbikus, munkanélküli értelmiségi nő” jogaiért kell küzdeni, az „átlagos nők átlagos szenvedései” pedig hidegen hagyják őket. A posztfeministák egy szintre helyezik ezeket az egymástól eltérő mozgalmakat, továbbá azt állítják, hogy a hagyományos és *esszencialista feminizmus* nem tudott kitörni a heteroszexuális imperializmus kirekesztő értékendjéből. A posztfeministák szándékosan kerülnek mind a kapitalista piacgazdaság, mind pedig hagyományos férfiuralom kritikáját. Igazából egyetlen ellenségük van: a heteroszexuális többségi társadalom.

A másik példám Slavoj Žižek *A reménytelenség bátorsága* című könyvéből kölcsönöztem. A könyv egyik fejezetében a szlovén filozófus beszámol a 2016. július 31-én szerzett „felejthetetlen” élményéről. Ezen a napon Žižek a kanadai Vancouverben tartózkodott, ahol éppen aznap tartották a Pride Parade-ot, ő az egyik helyi tévécsatornán követte a parádé eseményeit. Minden a megszokott forgatókönyv szerint zajlott: százezres vidám tömeg, a nyitott platójú teherutakon egymást átölelő férfipárok. A testhez szorosan tapadó harisnyanadrágjuk mögül kirajzolódtak a pénisz körvonalai... A menet elején a kanadai miniszter-

elnök, Justin Trudeau haladt, felesége és gyermekei társaságában. A miniszterelnök az egyik interjúban a „tolerancia és a mindenkire kiterjedő szeretet” fontosságát hangsúlyozta. De nyilatkoztak a helyi könyvkiadók, szállodák, éttermek és éjszakai bárók tulajdonosai is: „Szállodáink és éttermeink természetesen nyitva állnak a legkülönbözőbb nemi identitású vendégek előtt.” Amikor véget ért az „univerzális emberszeretet és tolerancia” jegyében szervezett parádé, a szlovén filozófus valahogy mégis rosszkedvűen állt fel a tévé képernyője elől. A következőképpen foglalta össze a látottakat: „Az igazán ironikus az volt ezen a parádén, hogy a mai helyzet éppen a tükörképe a néhány évtizeddel korábbiak: immáron a heteroszexualitás az, amit tolerálni kellene, persze azzal az elvárással kiegészítve, hogy a heteroszexuális többséghez tartozók ne nagyon büszkélkedjenek a maguk preferenciáival, mert ha ezt teszik, rögtön a heteroszexizmus gyanújába keveredhetnek. A heteroszexuális embereknek pedig – ugyan nyíltan nem kimondva, de hallgatólagosan feltételezve – korlátozásokat kell elviselniük, mert olyan szexuális magatartás képviselőiként tekintenek rájuk, akik jó opportunistaként elfogadják a fennálló normákat, és visszariadnak minden olyan kockázattól, amelyik emancipatorikus lehetőséggel kecsegtetne. A heteroszexuálisok egykedvűen alávetik magukat az uralkodó libidinózus rend hatalmi struktúráinak.”¹⁶

Végezetül: véleményem szerint Vidal és Žižek imént vázolt helyzetértékelése sokat segíthet abban, hogy legalább részben megértsük a Jack Donovan-féle radikális nőellenesség „elvi” motívumait. Amit az amerikai szerző tesz, az voltaképpen válasz a különféle a *queer*- és transzideológiák hegemoniórékvésére. Ugyan helytelen válasz, de nagy hiba lenne nem létezőnek tekinteni, vagy csak legyinteni rá. Donovan és a transzmozgalmak ideológiájában közös elem, hogy egyaránt megvetéssel tekintenek a hétköznapi emberekre, és kinevetik az általuk képviselt józan ész, illetve tisztességet. Azt a magatartásformát és életvezetést, amit Orwell számos munkájában „*common decency*”-nek nevezett. Az igazság az, hogy itt is igazolódni látszik a régi francia mondás: „*les extrêmes se touchent*”, azaz a szélsőségek találkoznak. ■

15 Jordi VIDAL: *Servitide & Simulacre en temps réel et flux constant*. Éditions Allia, Paris, 2007. 92.

16 Slavoj ŽIŽEK: *Der Mut der Hoffnungslosigkeit*. ford. Frank BORN, S Fischer, Frankfurt a. M. 2017. 276.

»» válasz a *queer*- és transzideológiák hegemoniórékvésére